

Knihovna v obci

Příručka pro starosty
a zastupitele

Národní knihovna České republiky
Knihovnický institut

Knihovna v obci

Příručka pro starosty a zastupitele

Marie Šedá, Lenka Dostálová, Vít Richter

Praha 2020

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Šedá, Marie, 1960–

Knihovna v obci : příručka pro starosty a zastupitele / Marie Šedá, Lenka Dostálová, Vít Richter. – 1. vydání.

– Praha : Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2020. – 1 online zdroj

Obsahuje bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7050-730-8 (online ; pdf)

* 027.52 * 027.4/.5 * 021.1/.4 * 023/025 * 024.5/.6 * 659.2 * 352 * (437.3) * (035)

– obecní knihovny – Česko – 21. století

– veřejné knihovny – Česko – 21. století

– funkce knihoven – Česko – 21. století

– management knihoven – Česko – 21. století

– knihovní služby – Česko – 21. století

– informační služby – Česko – 21. století

– obce -- Česko – 21. století

– příručky

027 – Univerzální knihovny. Veřejné knihovny. Soukromé knihovny [12]

Publikace byla zpracována a vydána s podporou Ministerstva kultury ČR.

1. vydání

© Národní knihovna České republiky, 2020

ISBN 978-80-7050-730-8 (pdf)

ISBN 978-80-7050-729-2 (brož.)

Obsah

Úvod	5
Komu je příručka určena	7
Co se může zlepšit v práci veřejné správy	7
Kdo a jaký bude mít ze získané znalosti užitek	7
Veřejná knihovna v digitální době	8
Proměna tradiční úlohy knihoven	9
Knihovna jako fyzické místo	10
Knihovna jako vzdělávací a kulturní centrum obce	10
Knihovna jako komunitní centrum obce	11
Vyplatí se knihovna v obci?	11
Vědí vaši občané, kde je knihovna a co dělá?	12
Obec jako zřizovatel knihovny	13
Knihovna jako příspěvková organizace	13
Knihovna jako organizační složka obce	13
Knihovna jako součást jiné kulturní organizace	14
Evidence knihoven	14
Základní legislativa	14
Knihovní zákon	15
Zákoník práce a katalog prací	15
Metodiky a koncepce	15
Standard pro dobrou knihovnu	16
Služby knihoven knihovnám	16
Standard pro dobrý knihovní fond	17
Další standardy	18
Osobnost knihovníka	18
Co by měl umět a znát dobrý knihovník	19
Celoživotní vzdělávání pracovníků knihovny	19
Pracovní činnost knihovníka	20
Práce s různými věkovými skupinami	21
Projekty SKIP na podporu knihoven	22
Projekty pro děti	22
Práce s dospívajícími	23
Práce s dospělou populací	24
Prostory knihoven	25
Moderní pojetí knihovny	25
Knihovna jako součást kultury, komunity, vzdělávání	25
Architektonické a obecné stavební zásady	25
Budovy knihoven	26
Velikost knihovny	27
Typologie prostor a funkční uspořádání podle velikosti obce	27
Prostory v knihovně	30
Co nabízí dobrá knihovna	30
Všeobecné zásady pro prostředí knihoven	31
Modernizace prostor knihovny	31

Co je nezbytné vědět před rekonstrukcí knihovny	32
Městský architekt a jeho úloha v obci	32
Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven	32
Co vám může metodické centrum poskytnout?	33
Dotační programy na podporu knihoven	33
Jak se dozvíte, že byly vyhlášeny programy podpory?	33
Dotační programy Ministerstva kultury	33
VISK – Veřejné informační služby knihoven	34
Knihovna 21. století	34
Regionální funkce knihoven	34
MAS aneb Místní akční skupiny	34
MAP aneb Místní akční plány	34
Oceňování knihoven	36
Vesnice roku	36
Knihovna roku	36
Městská knihovna roku	36
Cena českých knihovníků	37
Medaile Z. V. Tobolky	37
Kamarádka knihovna	37
Krajská ocenění	37
Spolky a sdružení	37
Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR – SKIP	37
Sdružení knihoven ČR – SDRUK	37
Partneři knihoven	38
Asociace krajů České republiky	38
Svaz měst a obcí ČR	38
Spolek pro obnovu venkova ČR	38
Sdružení místních samospráv	38
Národní síť zdravých měst	38
Kde hledat další informace?	39
Když potřebujete víc	40
... PŘEČÍST	40
... SLYŠET	40
... VYZKOUŠET	40
... VIDĚT	40
... PORADIT	40
Kontakty na krajská metodická centra pro knihovny	41
Příklady zkratk, se kterými se můžete setkat	42

Úvod

Knihovny plní závazek rovného a svobodného přístupu k informacím, pomáhají každému, kdo chce rozvíjet své schopnosti a učit se. Knihovny nabízejí širokou škálu informačních služeb nezávisle na sociálním a ekonomickém postavením jednotlivce a díky tomu zmenšují rozdělení společnosti na informačně chudé a informačně bohaté. Lidé bez přístupu k pravdivým informacím jsou snadno ovlivnitelní, proto knihovny mají prioritně garantovat přístup k informacím ověřitelným.

Role knihoven jako demokratických institucí nabývá na důležitosti po vstupu do věku informačních technologií. V současnosti knihovny zpřístupňují nejen tradiční tištěné dokumenty, ale musí nabízet veřejnosti množství kvalitních elektronických informačních zdrojů. Propojování tištěného a digitálního světa informací podporuje univerzální šíření znalostí, což je podmínkou zachování svobody, předpokladů sociální rovnosti, východisek ekonomického úspěchu i intelektuálního a morálního uvědomění společnosti. Ne všechny veřejné knihovny jsou na tuto úlohu připraveny.

Knihovny jsou součástí sociální infrastruktury, ale jsou také jednou z nejvíce podceňovaných. V posledních letech mírný pokles počtu výpůjček vede některé provozovatele knihoven k argumentaci, že knihovny nejsou pro současný způsob života důležité. Myšlenky, že občané nového tisíciletí již nepotřebují knihovny, protože na internetu lze vše potřebné najít, že vše důležité je online, jsou neopodstatněné.

Na druhé straně existuje řada příkladů z praxe, která vypovídá o tom, že pokud obec do své knihovny investuje, potom nově zrekonstruovaná knihovna aktivitami přitahuje občany – ať už se jedná o zájem o četbu, komunitní aktivity či kulturní, vzdělávací nebo další akce. Dobrá knihovna přispívá ke zlepšení života obce.

Pokud mají knihovny plnit svoje nové role, je nutné, aby představitelé obcí, pracovníci knihoven i zúčastněné strany v komunitách vytvořili novou vizi veřejných knihoven a využili příležitostí, které se nabízejí. Pro plnění role knihovny jako vzdělávacího, kulturního a komunitního centra jsou rovněž důležité její prostory. Předkládaná příručka přináší základní soubor informací a příkladů dobré praxe, které mohou pomoci rozvíjet knihovnu v obci.

Komu je příručka určena:

- starostům a zastupitelům obcí a měst,
- pracovníkům obecních a městských úřadů,
- architektům, projektantům a interiérovým designérům,
- kulturním a vzdělávacím institucím a všem, kteří chtějí získat komplexní pohled na knihovny a rozvíjet s nimi úzkou spolupráci,
- všem, kdo se zabývají podporou kulturního a společenského života obce.

Co se může zlepšit v práci veřejné správy:

- poznat, k čemu je knihovna v obci užitečná,
- vědět, co knihovna potřebuje, aby poskytovala dobré služby občanům,
- uvědomit si význam knihovny jako vzdělávací, kulturní, komunitní a informační instituce,
- získat informace pro plánování rozvoje knihovny jako součásti kulturního a společenského života obce,
- připravit se na plánování procesů v kultuře obce,
- zlepšit mezioborovou spolupráci, větší srozumitelnost tématu jak pro pracovníky obcí, tak i pro kulturní a další instituce,
- získat podklady pro rozhodování a plánování kulturních aktivit a rozhodování investorů,
- rozšířit povědomost o knihovnictví jako svébytném oboru.

Kdo a jaký bude mít ze získané znalosti užitek:

- **Zřizovatelé/provozovatelé knihoven:**
 - o návod, jak spravovat svou knihovnu,
 - o postup, jak přizpůsobit knihovnu digitální době,
 - o informace o možnostech podpory knihoven a sítí vztahů.
- **Veřejnost:**
 - o povědomí o tom, jak funguje knihovna v obci a jak je organizována.
- **Kulturní aktéři:**
 - o příklady pro spolupráci s knihovnou,
 - o data pro argumentaci a diskuzi o potřebách ve vztahu k místu.
- **Architekti, projektanti a interiéroví designéři:**
 - o informace o obecných zásadách v závislosti na potřebách knihoven v místě,
 - o data o typologii prostor, prostředí i interiérů knihoven.

Veřejná knihovna v digitální době

Česká republika má nejhustší síť veřejných knihoven na světě, kterou ročně navštíví více než 22 milionů čtenářů a návštěvníků. Mít v obci knihovnu je tradice, která je spojena se vznikem samostatného Československa v roce 1918. Jejich činnost vždy byla spojena s podporou osvěty, vzdělávání a se zajištěním co nejširšího přístupu ke knihám, časopisům a dalším informačním zdrojům.

Rozvoj informačních technologií výrazně zasahuje celou společnost, ovlivňuje náš každodenní život. Mění se proces vzdělávání, způsob trávení volného času, proměňuje se vyhledávání a využívání informací.

Mění se proto i svět knihoven a jejich služeb. S odstupem sta let můžeme konstatovat, že význam knihoven v oblasti vzdělávání vzrostl a stejně jako tehdy je vysoká vzdělanostní úroveň národa nezbytnou podmínkou ekonomické prosperity i kvality života ve všech jeho aspektech. Zásadní posun oproti minulosti je však v rychlosti, s jakou přicházejí především sociální a technologické změny, na něž je nutno reagovat.

Hlavní směry rozvoje veřejných knihoven vymezuje vládní dokument **Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030**¹:

Tři pilíře Koncepce rozvoje knihoven

I. Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit

Knihovna patří k pilířům fungování demokratické společnosti a je symbolem svobodného myšlení. Je přirozenou součástí komunit. Síť knihoven představuje tisíce míst v celé ČR, která slouží přímému naplňování principů demokracie poskytováním rovného přístupu k informacím i prostoru pro diskuse a setkávání.

II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce

Knihovny pomáhají každému, kdo chce rozvíjet své schopnosti a učit se. Podporují vzdělanou a sociálně soudržnou společnost, založenou na ekonomice s vysokou přidanou hodnotou práce. Garantují rovný a svobodný přístup k informacím. V rámci komunit propojují aktéry na poli vzdělávání. Jsou partnerem škol všech stupňů, školských zařízení, vědeckých institucí a dalších vzdělávacích institucí.

¹ Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace/>

III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství

Identita společnosti není založena jen na ekonomickém či politickém úspěchu, ale i na udržení kulturní identity a sebevědomí demokratické společnosti. Kulturní a znalostní bohatství netvoří pouze dědictví minulosti, ale je živou a důležitou součástí našich životů, otevřenou neotřelým tvůrčím skutkům. Úkolem knihoven je toto bohatství spravovat, chránit a zpřístupňovat, ale rovněž aktivně podněcovat a podporovat vznik nových hodnot a poznatků.

Transformace knihoven a jejich služeb je složitý a finančně náročný proces, který vyžaduje trvalé a systematické úsilí vedení knihoven a jejich pracovníků, ale také provozovatelů knihoven a v širším kontextu všech, kterým knihovny mohou sloužit. V mnoha ohledech je rozhodující pohled provozovatelů knihoven. Proto je nezbytné, aby především ti, kteří odpovídají za jejich financování, si uvědomovali význam a poslání knihoven v době digitalizace, sociálních sítí a umělé inteligence a více je podporovali.

Proměna tradiční úlohy knihoven

Knihovny umožňují, aby se kdokoli v každém období svého života mohl učit, číst a rozvíjet prostřednictvím knihoven. Z tohoto hlediska je nezbytné nadále **rozvíjet tradiční úlohu knihoven**, tj. půjčování tištěných knih, časopisů. Tuto oblast základních služeb je nezbytné rozšiřovat **o zpřístupnění elektronických knih** a nabídnout návštěvníkům **přístup k digitálním dokumentům prostřednictvím internetu**. To vyžaduje vysokorychlostní připojení k internetu a modernizaci technologického vybavení knihovny. Současně je nutné zlepšovat služby uživatelům s **využitím automatizovaných knihovnických systémů nové generace**, které umožňují zapojení obecní knihovny do regionální, celostátní i mezinárodní spolupráce. Cílem je rozšíření služeb obyvatelům v místě.

Veřejné knihovny existují na celém světě a jsou často považovány za podstatnou součást vzdělání a gramotnosti populace.

Městská knihovna Pohořelice

Knihovna jako fyzické místo

Knihovna v době digitální je nejen fyzickým místem, ale také **virtuálním prostorem přístupným odkudkoli 24 hodin denně a 7 dní v týdnu**, ale stále je to právě fyzická přítomnost knihovny, která ji pevně ukotvuje v obci. Knihovna by neměla být pouze prostorem pro čtenáře, kteří si půjčují knihy, ale stále více by měla být k dispozici těm, kteří **prostor knihovny využívají pro vzdělávání, učení, komunitní aktivity i pro volný čas**.

S tím, jak se stále více informací přesouvá do digitálních formátů, bude se **zmenšovat rozsah knihovnických fondů**. Uživatelé knihoven budou schopni přistupovat k informacím digitálně, ať už se nacházejí kdekoli, prostřednictvím knihovní sítě a mobilního připojení. Prostory knihovny by měly být koncipovány tak, aby je bylo možno **přizpůsobit měnícím se provozním podmínkám knihovny**. *Podrobněji viz kapitola „Prostory v knihovně“.*

Knihovny slouží většině obyvatelstva pro každodenní život, mají nezastupitelnou funkci pro společenský, kulturní a komunitní život obce.

Dlouhodobým trendem rozvoje knihoven je rozšíření jejich funkcí v oblasti vzdělávání, celoživotního učení, zprostředkování kulturních hodnot, podpory kreativity, inovací a komunitního působení. Knihovny se také více soustřeďují na to, aby byly především zdrojem spolehlivých informací a podporovaly tím rozvoj demokracie a svobodu názorů.

Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk

Knihovna jako vzdělávací a kulturní centrum obce

Nedílnou součástí činnosti knihoven je spolupráce se všemi typy škol. **Klíčová a zcela přirozená role připadá knihovnám v rozvoji čtenářské, informační, mediální a digitální gramotnosti a v podpoře čtenářství**.

Knihovny představují jedinečnou komplexní infrastrukturu neformálního celoživotního a občanského vzdělávání celé populace, včetně zapojení věkových skupin 55+ a 65+ do vzdělávání. Poskytují prostor pro místní i regionální kulturu. Nejsou to jen místa pro půjčování knih, ale prostory, kde lze sdílet minulost i budoucnost obce, kde se lidé mohou vzdělávat, kde mohou trávit volný čas.

Setkávání napříč generacemi, udržování paměti místa, podporování rozvoje čtenářství, kreativní činnosti – to vše může být vaše knihovna.

Knihovna jako komunitní centrum obce

Knihovny nabízejí svobodný prostor pro veřejné debaty i pro sdílení zájmů komunit. Jsou institucemi, které se tímto způsobem podílejí na formování a upevňování klíčových hodnot společnosti, na jejich předávání i šíření. Dnes jsou knihovny především místy, jež pečují o lokální komunitu, a to bez ohledu na velikost obce².

O projektu

Co dokáže knihovna?

#bezbariérovost¹ #historie²⁰ #jazyky¹ #komunita²⁶ #kultura¹⁵ #mediální_gramotnost⁴
#mezinárodní_soužití³ #občanská_společnost¹⁶ #svět⁶ #technologie⁴ #udržitelnost⁵ #vzdělávání¹⁷

Berounská akademie
Městská knihovna Beroun

BOoK! Con
Městská knihovna Dobříš

Brain and Breakfast
Městská knihovna Tábor

deFacto workshop
Městská knihovna Praha

Dobrovolnictví v Karlových Varech
Krajská knihovna Karlovy Vary

Ekologická iniciativa SWAP
Městská knihovna Beroun

Fond romské literatury
Knihovna Josefa Serinka

Věděli jste, že Česká republika má nejhustší síť knihoven na světě?

Frikulin
Obecní knihovna v Budiměřicích

Pěrové snídaně s lokálními zemědělci
Knihovna Václava Štecha ve Slaném

Hradištské sluníčko
Knihovna Bedřicha Beneše Buchovana

Jihlava vzdělává kulturou
Městská knihovna Jihlava

Projekt „Co dokáže knihovna?“

Když přijdou těžké časy, knihovny jsou prvním místem, kde je omezován rozpočet. Přitom knihovny nejsou „luxusním“ zařízením obce, ale nezbytným místem pro občany.

Vyplatí se knihovna v obci?

Činnost veřejných knihoven je financována z veřejných prostředků a v této souvislosti vznikají otázky, zda jsou finanční prostředky vynakládány efektivně a jaké jsou ekonomické přínosy knihovnických služeb. Stejně jako všude na světě, je naprostá většina služeb knihoven poskytována veřejnosti bezplatně.

Knihovní zákon³ ukládá knihovnám a jejich provozovatelům poskytovat služby bezplatně. To ovšem neznamená, že by tyto služby neměly své náklady a také, že služby nemají svou ekonomickou hodnotu.

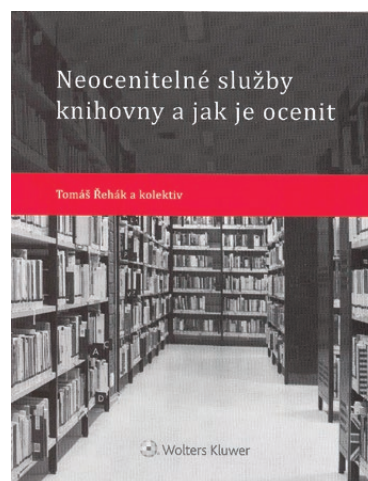
² Inspirace na webové stránce Co dokáže knihovna, dostupné z: <https://codokaze.knihovna.cz/>

³ Viz Knihovní zákon, §4, odst. 2.

Pro sledování ekonomické efektivity knihovnických služeb je možno využít výsledky projektu **Metodika měření hodnoty služeb knihoven**^{4,5}. Cílem projektu je odpovědět na otázky typu:

- Vyplatí se knihovny?
- Pokud financujeme knihovnu, je to dobrá investice?
- Není financování knihovny v době internetu ztrátou?

Hodnocení efektivity knihoven je založeno na využití rozšířené metody analýzy nákladů a přínosů (Cost-benefit analysis, CBA). Ta analyzuje náklady a užítky (benefity, přínosy), které se týkají knihovny v určitém časovém období. Smyslem metody je vyčíslit a porovnat celkové přínosy, které plynou uživatelům knihoven a celé společnosti, s náklady veřejných knihoven, které vznikají v důsledku poskytování jednotlivých služeb.

Publikace *Neocenitelné služby knihoven*

Uživatelé knihoven oceňují průměrnou finanční hodnotu jedné návštěvy knihovny částkou 742,- Kč.
Jedna koruna vložená do knihovny přinesla 5 Kč vnímaného užitku uživatelům knihovny.

Kromě ekonomické efektivity knihoven se také sleduje míra spokojenosti. Ve většině průzkumů je 90 % uživatelů a návštěvníků knihoven se službami své knihovny spokojeno.

Vědí vaši občané, kde je knihovna a co dělá?

Na informačních panelech nebo tabulích by měly být uvedeny informace o knihovně; pokud máte v obci směrovky, nezapomeňte na knihovnu.

Do informačního systému své obce zařadte knihovnu.

Důležitým informačním zdrojem jsou webové stránky obce, kde by knihovna měla být uvedena v části kultura. Mnohem lepší je, když má knihovna samostatné webové stránky. Jejich obsahu se věnuje **Standard pro dobrou knihovnu**⁶. Výborně mohou posloužit i webové stránky spolupracujících institucí – (školy, školky, místní spolky a sdružení).

„Webová stránka knihovny musí zahrnovat alespoň tyto údaje: název a sídlo knihovny, kontaktní údaje, název zřizovatele/provozovatele knihovny, stručnou charakteristiku knihovny, výčet oddělení (existují-li), provozní dobu, základní dokumenty o knihovně, knihovní řád, přehled nabízených služeb, ceník služeb.“

Standard pro dobrou knihovnu, čl. 9, webová stránka knihovny

4 *ROI: Měření efektivity vynaložených prostředků ve veřejné knihovně* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/knihovna-v-cislech/roi/>

5 Na projektu od roku 2011 spolupracují Městská knihovna v Praze, Fakulta ekonomicko-správní Univerzity Pardubice a Ekonomická fakulta Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici.

6 Standard pro dobrou knihovnu – dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/VKIS/standard-pro-dobrou-knihovnu-2020>

V současné době musí webová stránka knihovny odpovídat pravidlům stanoveným zákonem č. 99/2019 Sb. o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací.⁷ V této souvislosti lze doporučit příručku **Přístupné webové stránky**⁸, která je určena pro knihovny. Nezbytným doplňkem jsou také sociální sítě (Facebook, Instagram, Youtube, Twitter apod.).

Dalšími důležitými informačními prvky jsou tiskoviny obce – zpravodaje, turistické průvodce, mapy, školní zpravodaje apod.

Směrovky do knihovny

Obec jako zřizovatel knihovny

Knihovny zejména v malých obcích jsou spravovány obecním úřadem přímo, případně prostřednictvím organizačních složek. Větší obce a města zřizují knihovny jako samostatné příspěvkové organizace.

Knihovna jako příspěvková organizace

Knihovny zřízené jako příspěvkové organizace obce hospodaří samostatně, na základě vlastního rozpočtu schváleného obcí. Mohou mít kromě příspěvku od obcí vlastní příjmy, ale ty jsou spíše symbolické.⁹ Takto zřízené knihovny jsou samostatným právním subjektem, mají identifikační číslo (IČO) a právní odpovědnost. Majetek obce je jim svěřen smluvně (smlouva o výpůjčce, smlouva nájemní) a musí být také uveden ve zřizovací listině. Drobný movitý majetek pravděpodobně bude patřit přímo organizaci, nikoliv obci. Příspěvkovou organizaci vede ředitel/ředitelka jmenovaný radou obce. Ředitel samostatně rozhoduje o personálních záležitostech organizace.

Knihovna jako organizační složka obce

Další možností je zřídit knihovnu jako organizační složku obce – jde o vlastní zařízení obce bez právní subjektivity.¹⁰ Organizační složka obce jako jeden z druhů organizací, které může

⁷ Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-99>

⁸ Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>

⁹ Například příjmy za roční registrační poplatky uživatelů knihovny, případně za upomínky.

¹⁰ Podle zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, §§ 20 a 118.

obec zřizovat (či zakládat), v právních vztazích nevystupuje pod svým jménem, ale zásadně jménem obce, která ji zřídila. Stejně tak pracovníci organizační složky obce nejsou z hlediska právního jejími zaměstnanci, ale zásadně zaměstnanci obce, která ji zřídila.

Knihovna jako součást jiné kulturní organizace

Třetí možností je zřízení knihovny jako součást jiné organizace sdružující kulturní zařízení obce (knihovna jako součást odboru kultury, knihovna jako součást kulturní organizace). V tomto případě je knihovna oddělením či součástí takového zařízení.

Pravomoc zřídit/zrušit příspěvkové organizace a organizační složky obce a schvalovat jejich zřizovací listiny má dle zákona o obcích zastupitelstvo obce.¹¹

Evidence knihoven

Ministerstvo kultury ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky vytvořilo databázi pro evidenci knihoven. Evidence je veřejně přístupným informačním systémem a tedy kýmkoliv a kdykoliv použitelná.¹²

Číslo, pod kterým je knihovna evidována, je nezbytné pro žádosti o dotace z programů Ministerstva kultury ČR.

Evidence knihoven dává možnost využít výjimky ze zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví – knihovny nemusí dělat každoroční inventarizaci knih, ale mohou své fondy revidovat v delších časových intervalech (obvykle jde o 5 let). Evidované knihovny mohou žádat o dotaci z prostředků Ministerstva kultury; třetí výhodou je zastupování knihoven při jednání o autorských právech za užití autorských děl.

Provozovatel knihovny je povinen písemně oznámit ministerstvu každou změnu údajů u knihoven evidovaných v databázi, a to nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy ke změně došlo.¹³

Základní legislativa

Působení knihoven je určeno legislativou; nejvýznamnější legislativní dokumenty jsou k dispozici na **webové stránce Ministerstva kultury či Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky**.¹⁴ Jde nejen o knihovní zákon, ale také o zákon o svobodném přístupu k informacím, zákon o povinném výtisku, ochranu osobních údajů, katalog prací a mnohá další doporučení.

11 Zákon o obcích, § 84, odst. 2. písm. d).

12 Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/evidence-knihoven-adresar-knihoven-evidovanych-ministerstvem-kultury-a-souvisejici-informace-341.html>

13 Například při změně názvu knihovny, adresy či právní formy.

14 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/homepage-ipk>

Knihovní zákon

Základní legislativní oporou pro činnost knihoven je **zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb** (knihovní zákon). Upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a zabývá se podmínkami jejich provozování. Významná je i důvodová zpráva, která blíže specifikuje jednotlivé paragrafy.

Ke knihovnímu zákonu vydalo Ministerstvo kultury prováděcí vyhlášku (č. 88/2002 Sb.).¹⁵

Zákoník práce a katalog prací

Stejně jako jiné organizace a instituce se i knihovny řídí **zákoníkem práce**¹⁶ (zákon č. 262/2006 Sb., v platném znění).

Podrobněji o zařazení knihovníků do platových tříd pojednává **nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě**,¹⁷ část 2.03.01. A konečně také **nařízení vlády o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě**, v platném znění.¹⁸

*Knihovní zákon,
komentovaná verze*

„Zaměstnavatel zařadí zaměstnance podle § 123 odst. 2 zákoníku práce do platové třídy, ve které je podle nařízení vlády o katalogu prací ve veřejných službách a správě (dále jen „katalog prací“) zařazena nejnáročnější práce, jejíž výkon zaměstnavatel na zaměstnanci požaduje.“

Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., §3, odst. 1

Mnohdy se objevují otázky, do jaké platové třídy zařadit knihovníka v obci. Na webu Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky je zveřejněn dokument týkající se **příkladů činností** pro jednotlivé katalogové věty – jde o metodickou pomůcku ke spolehlivému určení platové třídy zaměstnanců na odborných knihovnických místech.¹⁹ Lze ji využít i pro nastavení pracovní náplně.²⁰ Materiál obsahuje příklady činností, které blíže charakterizují jejich obsah. V této oblasti může poradit metodik pověřené nebo krajské knihovny.²¹

Metodiky a koncepce

Koncepce zabývající se rozvojem českého knihovnictví, koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků i krajské koncepce jsou důležitými dokumenty, které mají významný dopad na knihovnictví celostátní i na knihovnictví v jednotlivých krajích. Jde o materiály, které mají několikiletý přesah. Odkazy na jednotlivé materiály naleznete v kapitole „Kde hledat další informace?“.

15 Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadedci-prepisy/Zakon257Vyhl.htm

16 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

17 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-222>

18 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-341>

19 Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/katalog-praci/katalog-praci

20 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/katalog-praci/priklady-cinnosti-katalogovych-vet>

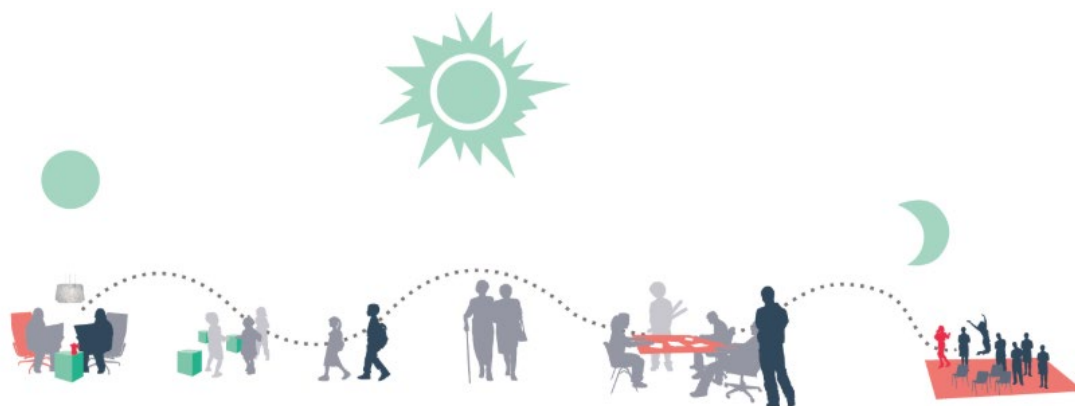
21 Kontakty na pracovníky metodických oddělení – viz kapitola Kontakty na krajská metodická centra pro knihovny.

Standard pro dobrou knihovnu

Užitečnou pomůckou pro rozhodování o knihovně je **Standard pro dobrou knihovnu**, který připravilo Ministerstvo kultury.²² Standard doporučuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro činnost knihovny a odpovídá na řadu otázek:

- Jak nastavit provozní dobu knihovny pro veřejnost?
- Jak financovat nákup knihovního fondu a informačních zdrojů?
- Do jakých prostor umístit knihovnu v obci?
- Jak velkou plochu by měla knihovna nabízet uživatelům?
- Kolik studijních míst má být pro uživatele knihovny?
- Jak zajistit přístup k internetu a informačním technologiím?
- Co by měla obsahovat webová stránka knihovny?
- Proč mít elektronický katalog knihovny na internetu?
- Jak stanovit personální zajištění knihovny?
- Jak zajistit kvalifikaci a vzdělávání pracovníků knihoven?
- Jak měřit spokojenost uživatelů knihovny?
- Jak rozvíjet kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny?

Knihovny by měly být otevřeny déle – o tom může rozhodnout životní cyklus knihovny v daném místě. Ranní návštěvy čtenářů novin, dopolední aktivity pro děti, půjčovní činnost, odpolední a večerní akce pro veřejnost.

24hodinový cyklus knihovny – aktivity a uživatelé (podle dánského modelu)

Standard vám může pomoci při rozhodování o tom, co v knihovně změnit, co podporovat a jak knihovnu dále rozvíjet. Standard pro jednotlivé oblasti stanoví doporučené hodnoty i postupy, a to umožňuje obci i samotné knihovně provádět hodnocení vlastní činnosti a usilovat o zlepšování.

Služby knihoven knihovnám

Dalším zajímavým dokumentem pro zřizovatele/provozovatele knihoven je příručka **Služby knihoven knihovnám**²³. Úzce navazuje na knihovní zákon a dotýká se široké spolupráce

²² Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_vkis-11473.pdf

²³ Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

knihoven. Také tento standard vydalo Ministerstvo kultury²⁴ a v něm se dozvíte, v jakých činnostech vám může pomoci krajská nebo pověřená knihovna. Ta může knihovnám nabídnout celou škálu odborných služeb:

- poradenství, konzultace, metodické návštěvy,
- zpracování roční statistiky za knihovnu,
- jak přistupovat k odbornému vzdělávání knihovníků,
- jak funguje nabídka výměnných knihovnických fondů, kdy požádat o pomoc při revizi knih,
- jak využít podporu při vzdělávacích, kulturních i komunitních aktivitách,
- co je to servis automatizovaného knihovnického systému.

Regionální funkce knihoven jsou financovány z rozpočtu příslušného kraje. Výkon regionálních funkcí má jak krajská, tak i pověřená knihovna²⁵. Činnost probíhá na základě úzké spolupráce.

Obecní knihovna ve Sviadnově

Standard pro dobrý knihovní fond

Třetím významným standardem je **Standard pro dobrý knihovní fond**.²⁶ Slouží knihovníkům jako základní pomůcka při rozhodování o knihovním fondu, jeho doplňování a aktualizaci. Je významný pro stanovení optimálního rozpočtu na nákup knih. Najdete v něm odpovědi (nejen) na tyto otázky:

- Jak tvořit dobrý knihovní fond?
- Jaké typy dokumentů do knihovny pořizovat?
- Jaké množství knih by měla mít vaše knihovna?

24 Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. In: *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

25 Pověřená knihovna je knihovna, která na základě smlouvy s krajskou knihovnou vykonává na určitém území regionální funkce.

26 Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky_pokyn-mkdef-7674.pdf

- Jakou částku každoročně věnovat na nákup knih a dalších dokumentů?
- Proč knihy vyřazovat?
- Jak často dělat revizi knihovního fondu?

Také tento dokument vydalo a na svých webových stránkách zveřejnilo Ministerstvo kultury.²⁷

Standard je určen především obcím do 40 tis. obyvatel, ostatní obce jej využijí přiměřeně.

Další standardy

V případě, že máte v obci obyvatele s handicapem, velkou skupinu seniorů či občany ohrožené sociálním vyloučením, bude pro vás užitečnou pomůckou i další trojice dokumentů. Ty vydal Svaz knihovníků a informačních pracovníků ve spolupráci s Ministerstvem kultury pod záštitou Asociace krajů, Svazu měst a obcí i Spolku pro obnovu venkova. V nich najdete mnoho rad a podnětů pro nastavení rovného přístupu ke službám a informacím poskytovaným knihovnou.

- **Rovný přístup – Standard Handicap Friendly**²⁸
- **Rovný přístup – Knihovna přátelská k seniorům**²⁹
- **Rovný přístup – Knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením**³⁰

Osobnost knihovníka

Ve všeobecném povědomí společnosti zůstává profese knihovníka nadále klidnou a statickou činností, dokonce nudným pracovním místem, které vůbec nevyžaduje odborné vzdělání. V České republice existují oborové školy, kde lze získat odborné vzdělání – od středních, přes vyšší odborné školy až po tři univerzity (Univerzita Karlova, Masarykova univerzita v Brně a Slezská univerzita v Opavě).

Celoživotní vzdělávání je dnes nezbytností.

Dostatečné personální zajištění je nutností pro dobré fungování každé knihovny. Délka pracovního úvazku by měla být vyšší než je počet hodin pro veřejnost (cca o 1/3 doby). Je to proto, aby knihovník měl dostatek času na práci s fondem, na přípravu aktivit pro veřejnost a samozřejmě také pro své vzdělávání.

Častým (a dá se říci negativním) jevem je kumulace činností do pracovní náplně knihovníka – např. vedení obecní kroniky, prodej vstupenek a aktivní účast na obecních akcích, zpracování obecních zpravodajů apod. Stejně jako v jiných profesích se má knihovník soustředit plně na svou práci.

²⁷ Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf

²⁸ CERNIŠÁKOVÁ, Eva a Helena HUBATKOVÁ SELUCKÁ, eds. *Rovný přístup – Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2014. ISBN 978-80-7050-641-7.

²⁹ MAZUROVÁ, Hana a Zlata HOUŠKOVÁ, eds. *Rovný přístup: knihovna přátelská k seniorům : metodická příručka pro práci knihoven se seniory*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2016. ISBN 978-80-7050-674-5.

³⁰ BUREŠOVÁ, Jarmila a Miroslava SABELOVÁ, ed. *Rovný přístup: knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením : metodická příručka pro práci knihoven se sociálně vyloučenými a sociálním vyloučením ohroženými skupinami uživatelů*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2018. ISBN 978-80-7050-706-3.

Pokud je v zájmu obce rozšířit úvazek knihovníka, pak je možné pro ostatní činnosti vyhradit další hodiny pracovního úvazku.

„Počet pracovníků v každé knihovně je ovlivňován řadou faktorů, např. rozsahem provozní doby pro veřejnost, rozsahem knihovního fondu a jeho uspořádáním, počtem budov nebo poboček knihovny, složitostí organizační struktury, rozsahem služeb a stupněm jejich využívání, počtem uživatelů a nutností zaměstnávat specialisty. Počet pracovníků se zvyšuje, pokud knihovna rozšiřuje svou činnost pořádáním kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit. V případě, že některé služby poskytuje nebo doplňuje regionální nebo ústřední národní instituce, ovlivňuje to také počet pracovníků na místní úrovni. Rozhodujícím faktorem je také množství finančních prostředků. Koncepte odpovídajícího personálního zajištění služeb knihovny by měla být uskutečňována na základě procesu aplikace metody výkonnostního srovnávání s knihovnamí srovnatelné velikosti a podobných charakteristik (benchmarking).“³¹

Standard pro dobrou knihovnu, článek 11.
Personální zajištění knihovny

Co by měl umět a znát dobrý knihovník

Vzdělávání knihovníků má pozitivní dopad na celou jejich práci – vzdělávají se v mnoha dovednostech – od informačních a komunikačních dovedností, přes měkké kompetence týkající se práce s uživatelem až po odborné znalosti. Neméně důležitý je přehled o literatuře, informačních zdrojích a mezinárodních standardech.

Velkým zdrojem těchto znalostí jsou konference, semináře a workshopy, kde dochází k předávání příkladů dobré praxe a navazování profesních kontaktů.

„Odborné knihovnické činnosti knihovny zajišťuje odborný pracovník knihovny s minimálně středoškolským vzděláním, který má odbornou způsobilost. Odbornou způsobilostí se rozumí souhrn teoretických vědomostí, znalostí odborných standardů, procesů a právních předpisů upravujících činnost knihovny. Provozovatel knihovny usiluje o soustavné zvyšování kvalifikace odborných pracovníků. Indikátor: Dalšímu odbornému vzdělávání je ročně na 1 pracovníka věnováno minimálně 48 pracovních hodin. Pracovníci působící v knihovnách s rozsahem provozní doby menším než 15 provozních hodin týdně absolvují další odborné vzdělávání ročně v rozsahu nejméně 8 pracovních hodin.“

Standard pro dobrou knihovnu, článek 12.
Kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny

Celoživotní vzdělávání pracovníků knihovny

Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků³² byla schválena Ústřední knihovnickou radou ČR³³ v roce 2016.

V souvislosti s celoživotním vzděláváním knihovníků jsou vytvořeny akreditované rekvalifikační kurzy, které průběžně probíhají ve čtyřech knihovnách v České republice, a to v Národní

31 Měření výkonu a kvality v knihovnách. *Informace pro knihovny* [online]. Národní knihovna ČR [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/mereni-vykonu-a-kvality-v-knihovnach-1>

32 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/celozivotni-vzdelavani/koncepce-czv-pdf>

33 Ústřední knihovnická rada je poradním orgánem ministra kultury.

knihovně ČR, Moravské zemské knihovně, Knihovně J. Mahena v Brně a v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě.

Odbornou kvalifikaci lze získat nejen studiem na odborných školách, ale také absolvováním oborové zkoušky dle Národní soustavy kvalifikací³⁴ (středoškolské i vysokoškolské). Zkoušky realizují výše uvedené knihovny.

Místní knihovna Bolatice a přednášky pro Sdružení místních samospráv ČR

Pracovní činnost knihovníka

Pracovní náplň knihovníka je velmi obsáhlá. Kromě klasických knihovnických činností (nákup, zpracování knih, časopisů i dalších materiálů...), ovládání knihovnického systému, poskytování výpůjčních služeb, zprostředkování knih z jiných knihoven, se má knihovník orientovat v elektronických databázích, pracovat s moderními technologiemi a znát platnou legislativu. Každoročně musí na základě zákona zpracovávat statistiku, vydávat výroční zprávu, spravovat webovou stránku knihovny, případně sociální sítě a samozřejmě se celoživotně vzdělávat.

Na rozdíl od jiných profesí nemají knihovníci volné dny na osobní rozvoj a vzdělávání – vše mají stihnout v rámci běžného provozu knihovny.

V oblasti práce se čtenáři knihovníci připravují akce – přednášky, besedy, autorská čtení apod., vytvářejí podmínky pro rozvoj komunity v obci, účastní se jednání zastupitelstva obce, spolupracují se školami, domovy mládeže, spolky a jinými organizacemi.

Nepostradatelná je spolupráce v rámci knihovnické komunity – s krajskou nebo příslušnou pověřenou knihovnou.

V podstatě jde jen o „vrcholek“ ledovce. Práce lidí v knihovnách je mnohem obsáhlejší, vždy záleží na velikosti obce, provozní době knihovny a ochotě ke spolupráci různých organizací v obci.

³⁴ Národní soustava kvalifikací podává informace o profesních kvalifikacích, které jsou v současnosti schválené a uplatnitelné na pracovním trhu v ČR. Dostupné z: <https://www.narodnikvalifikace.cz>

Práce s různými věkovými skupinami

Veřejné knihovny poskytují nejen přístup ke knihám, ale přispívají také k formování lidského kapitálu, udržování duševní a fyzické pohody, sociální inkluzi a k soudržnosti komunity. Hlavními uživateli knihoven jsou děti, dospívající a starší dospělí. Řada občanů střední generace využívá digitální služby knihovny. V mnoha knihovnách můžeme postřehnout národnostní, sociální i etnickou rozmanitost.

Knihovny jsou nezbytné pro posilování sociálních kontaktů a eliminaci izolace a osamělosti.

Mnoho veřejných činitelů stále neuznává hodnotu knihoven a jejich roli v sociální infrastruktuře.

Knihovny jsou instituce organizované profesionálním personálem s odborným vzděláním, které podporují sociální soudržnost mezi čtenáři a návštěvníky. Dobré vztahy i přátelství se v knihovně rozvíjejí také proto, že knihovny nabízejí společné aktivity pro všechny věkové kategorie – od narození až do vysokého věku.

Pro nejmladší „návštěvníky“ knihoven připravují knihovny mnoho aktivit; zaměřují se na kojence, batolata i děti předškolního věku. Školákům nabízejí pomoc při zpracovávání domácích úkolů, pomáhají dětem i dospívajícím.

Knihovny poskytují společenský prostor a aktivity dětem, rodičům i prarodičům, pomáhají budovat vztahy.

Pro starší generaci, zejména osamělé seniory, jsou knihovny místem pro kulturní a společenské zážitky, pro vzdělávání. Díky setkávání napříč generacemi se necítí stigmatizovaní vyšším věkem – naopak je pro ně knihovna místem, kde mohou komunikovat s lidmi různého věku. Knihovna je místem, kde se i oni mohou cítit užiteční a zajímaví také díky tomu, že v knihovnách probíhají výstavy i přednášky, kde mohou najít své místo nejen jako návštěvníci, ale také jako autoři, jako přednášející.

Veřejná knihovna je považována za základní výbavu pro osobní a společenský rozvoj.

Oddělení pro děti – Městská knihovna Písek

Obecní knihovna Šakvice

Projekty SKIP na podporu knihoven

Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP)³⁵ v rámci svých aktivit realizuje celou řadu projektů zaměřených zejména na podporu čtenářské gramotnosti a na vzdělávání pracovníků knihoven. Projekty jsou určeny pro individuální i institucionální členy SKIP.

Nejedná se vždy v pravém slova smyslu o dotační programy, ale často jde o projekty, na které SKIP získává dotace a podporu od různých subjektů a knihovny mohou potom jejich výsledky využít bezplatně nebo se slevou.

Členem SKIP se může stát knihovna jako instituce nebo i fyzická osoba (individuální členství). Stačí vyplnit elektronický formulář nebo kontaktovat předsedu regionální organizace SKIP.³⁶

Projekty pro děti

S knížkou do života

Projekt **S knížkou do života**³⁷ je českou verzí mezinárodního projektu Bookstart, který je zaměřen na podporu čtenářství předškolních dětí. Projekt podporuje Ministerstvo kultury, Nadace ČEZ, Národní knihovna ČR, projekt „Čtení pomáhá“, MetLife a Audiotéka.

Logo projektu Bookstart – S knížkou do života

Projekt je určen pro institucionální členy SKIP. Knihovny do projektu zapojené mají možnost získat bezplatně nezbytné metodické materiály, se slevou nakoupit dárkové sady, které předávají rodičům například při příležitosti vítání občánků. Současně se zavazují realizovat návazné akce.

Program S knížkou do života má dvě fáze – pro děti do 3 let a pro věkovou kategorii 3–6 let.

Knížka pro prvňáčka

Cílem projektu **Knížka pro prvňáčka**³⁸ je rozvoj čtenářských návyků žáků od prvního ročníku školní docházky a podpora spolupráce knihoven se školami.

Knihovna během školního roku zajistí návštěvu žáků 1. třídy a uspořádá pro ně další akce vedoucí k rozvoji zájmu o četbu. Odměnou za úspěšné absolvování projektu je pro děti Knížka pro prvňáčka. V současné době je do něj zapojeno přibližně 40 000 dětí.

Projekt podporuje nakladatelství Triton a další instituce.

Knížka pro prvňáčka

35 SKIP je profesní organizace sdružující jedince i knihovny. Více na <https://www.skipcr.cz>

36 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/clenstvi/pokyny>

37 S knížkou do života: Bookstart [online]. Ostrava: Knihovna města Ostravy, 2019 [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <https://www.sknizkoudozivota.cz>

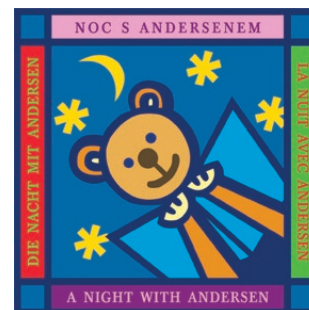
38 Knížka pro prvňáčka. Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR [online]. Praha: SKIP, 2019, 2019 [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/rojekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka>

Noc s Andersenem

Noc s Andersenem³⁹ je akce, která vznikla na území České republiky a rozšířila se do zahraničí (Polsko, Slovensko, Rakousko, Slovinsko a mnoho dalších států). Účastnit se mohou knihovny, školy či jiné instituce včetně zahraničních.

Uskutečňuje se vždy v dubnu u příležitosti výroční narození dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena. Hlavním cílem je podpora čtenářské gramotnosti dětí.

Projekt podporuje Ministerstvo kultury, nakladatelství Albatros a další instituce.

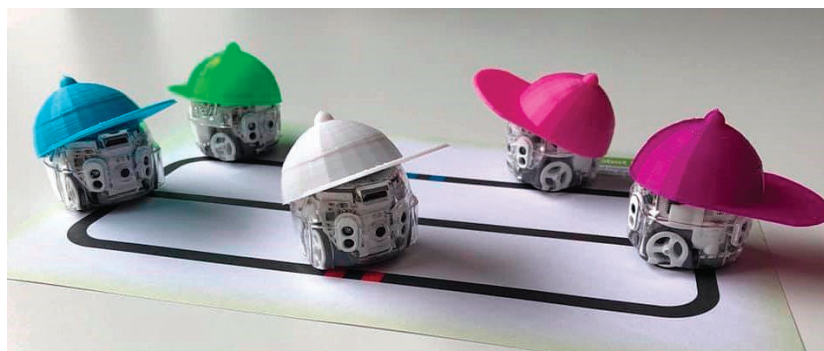

Plakát Noc s Andersenem z Knihovny města Ostravy
(obrázek Eva Roverová, grafická úprava Andrea Peříková)

Práce s dospívajícími

Práce s dospívajícími se řadí k obtížnějším – jde o skupiny dětí s různými zálibami, mnohdy se ztrátou zájmu o četbu. Přesto pro ně knihovny zařizují zvláštní prostory, které jsou přizpůsobeny jejich mentalitě a potřebám.

Teens kluby jsou určeny pro teenagery, vznikají především při větších knihovnách (Vsetín, Písek, Třinec, Havířov, Ostrava, Hodonín, Karlovy Vary a další). Jejich snahou je nabídnout dospívajícím vhodné místo pro trávení volného času. Program i prostory knihovny jsou uzpůsobeny jejich věku (např. mobiliář, speciální literatura – komiksy, výmalba...).

Roboti v knihovnách

39 Noc s Andersenem [online]. Praha: SKIP, 2019 [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz>

Městská knihovna Hodonín a „Zašívárna“

Práce s dospělou populací

Pro dospělé uživatele knihovny nabízejí celou škálu programů, jako je Noc literatury, literární soutěže, odborné přednášky, setkávání se zajímavými osobnostmi, křty knih a další kulturní aktivity. Kromě toho v knihovnách probíhá další vzdělávání; jde například o aktivity týkající se trénování paměti, univerzity třetího věku, informační a komunikační dovednosti, finanční gramotnosti, environmentální výchovy a další.

Mnohé knihovny podporují čtenářské kluby, kluby programování, ale také kurzy šití, kreativní dílny a další aktivity, o které má komunita zájem.

Městská knihovna Písek – odborná učebna

Prostory knihoven

Od nových potřeb k novým prostorům – to jsou současné trendy proměny knihoven. Budování nebo rekonstrukce prostor probíhají se snahou sladit nové služby s potřebami občanů a novými metodami v práci knihovníků. Inovativní využívání knihovnických prostor napomáhá k rozvoji volnočasových aktivit i rozvoji širší gramotnosti. Mění se nejen knihovny, ale především informační chování uživatelů.

V roce 2020 byl vydán **Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven**⁴⁰.

Vývoj současných prostor knihoven úzce souvisí s vývojem společnosti.

Moderní pojetí knihovny

Role knihoven se přesouvá – od knih k informačním a technologickým potřebám, k setkávání uživatelů, jejichž potřeby se rychle mění. Knihovna je prostor i místo, které poskytuje možnost příjemného trávení času, navazování kontaktů, kulturních prožitků i celoživotního vzdělávání.

Knihovna jako součást kultury, komunity, vzdělávání

Z institucí, které pouze půjčovaly knihy, se knihovny proměňují v centra pro poskytování informací, kultury i vzdělávání. I lidé, kteří nejsou čtenáři, si do knihovny stále častěji nacházejí cestu – ať už to jsou turisté, náhodní návštěvníci či občané obce, kteří se chtějí setkávat. Často chodí do knihoven i studenti, kteří hledají klidný prostor pro studium.

Do knihoven se stále častěji chodí za kulturními zážitky a vzděláváním.

Knihovny neustále procházejí procesem inovace; to je činí přístupným místem v digitální i fyzické formě.

Architektonické a obecné stavební zásady

Předpokladem úspěšného naplňování současné role veřejné knihovny je její velikost, prostory a vnitřní uspořádání zohledňující nároky a potřeby místa a jejich obyvatel. Různé prostory v knihovně by měly podporovat získávání zážitků, poznávání, aktivní účast a kreativní tvorbu jejich uživatelů.⁴¹

Knihovna by měla mít svých 5P⁴²:

- **přívětivá** hlavně pro uživatele (knihovna je přívětivá rozmístěním jednotlivých místností a studoven, má rozmanitý knihovní fond, patří sem i pestré služby pro uživatele, druhy občerstvení, různé typy mobiliáře),
- **pohodlná** pro zaměstnance (možnost kontroly uživatelů, centrální výpůjční katalog, technické vybavení),

40 Dostupné z: http://invenio.nusl.cz/record/432048/files/nusl-432048_1.pdf

41 Prostorové a technické požadavky pro knihovny jsou definovány v: TNI ISO/TR 11219. *Informace a dokumentace – Kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven – Plocha, funkčnost a design*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2014. Třídící znak 01 3715.

42 Podle L. Kurky, více zde: KURKA, Ladislav a Martin SVOBODA. Ideální knihovna. In: ŠMÍDEK, Petr. *Archiweb.cz* [online]. 2008 [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/news/idealni-knihovna>

- **příznivá** pro fondy (prostory pro rozšíření fondů bez většího zásahu do prostoru, klimatické podmínky pro ochranu fondu, přehlednost uložení),
- **působivá** zevnějškem i interiérem (vzhled interiéru, vybavenost studoven),
- **přístupná** (vhodně umístěná pro uživatele, bezbariérová).⁴³

Podle posledních průzkumů současné prostory těmto potřebám v řadě případů neodpovídají a mnoho veřejných knihoven potřebuje renovaci.

Budovy knihoven

Obecně platí, že při plánování budovy knihovny má architekt, zřizovatel i knihovník brát v úvahu tyto zásady:

- budova má vhodně dotvářet a komunikovat s okolní zástavbou včetně veřejného prostoru,
- má se nacházet v centru obce, avšak v klidném prostředí (bezbariérovost, docházková vzdálenost),
- má být zřetelně označena nápisem **KNIHOVNA** s jednoznačně definovaným vstupem,
- má mít vhodně upravené a bezbariérové vstupní prostory,
- má být propojena s venkovním prostorem, který vytváří další místa pro uživatele,
- má mít vhodně umístěný návratový box (pro knihovny v obcích nad 5 tisíc obyvatel),
- mají být u ní zajištěna parkovací místa, stání pro kola, kočárky i pro psy.⁴⁴

Městská knihovna Železný Brod

Požadavek na bezbariérovost a dostupnost

Bezbariérovostí se rozumí soubor územně technických a stavebně technických opatření, která umožňují samostatný pohyb a užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace, tzn. bez pomoci další osoby.⁴⁵

43 Více zde: KURKA, Ladislav. *Architektura knihoven*. 1. vyd. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2011. 86, 7 s. ISBN 978-80-85851-20-5.

44 Více zde: ATELIER ATREA. *Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012 [cit. 2019-08-28]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Doporuceni_Vystavba_07_05_2012DEF.pdf

45 Vyhláška č. 398/2009 Sb., vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.

Požadavky na přístup, pohyb a pobyt znevýhodněných osob v knihovně jsou definovány ve vyhlášce č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.

Hlavní principy:

- Vstup do prostor knihovny musí být bez bariér, tzn. bez použití schodů, schodišť a prahů. Řešením je umístění knihovny do přízemí budovy, v případě výskytu několika schodů je nutné použití rampy, nebo dopravy do vyšších podlaží výtahem, schodišťovou nebo zdvihací plošinou.
- Dveře, chodby a uličky musí mít minimální šířku pro zajištění průjezdu elektrickým vozíkem. V chodbách a uličkách nesmí být žádné překážky. Pro nevidomé je doporučena vnější a vnitřní zvuková navigace. Na komunikačních křižovatkách včetně výtahů jsou umístěny informace v Braillově písmu.
- Na hlavních komunikacích je doporučena vodící lišta.
- Nábytek a další vybavení zajišťují znevýhodněným osobám příznivé podmínky k pobytu.

Velikost knihovny

Velikost celkové užitné plochy nutné pro veřejnou knihovnu závisí na specifických potřebách dané komunity, na funkci knihovny, množství dostupných finančních prostředků, rozsahu knihovnických fondů, prostor, které jsou k dispozici, a blízkosti jiných knihoven.

Bibliobox Knihovny Třinec

Minimální plocha knihovny určená pro uživatele je 60 m² na 1000 obyvatel obce nebo spádové oblasti. Za plochu pro uživatele je považována celková užitná plocha knihovny určená návštěvníkům.

Typologie prostor a funkční uspořádání podle velikosti obce

Umístění knihovny a samotná budova je jedním z nejdůležitějších činitelů a má přímý vliv na kvalitu a design poskytovaných služeb knihoven.

Prostory knihovny odpovídají jejím funkcím a jejich rozloha vychází především z velikosti obce.

„Knihovnické služby mají být poskytovány v místě, které je maximálně využíváno, které je centrem života populace, je výhodné pro obyvatele obce. Pokud je to možné, mají být poblíž dopravních uzlů, v blízkosti center života komunity, např. obchodů, nákupních center, kulturních podniků. Je vhodné, když veřejná knihovna může sídlit v budově, kde jsou dostupné další služby...“⁴⁶

46 Směrnice IFLA: Služby veřejných knihoven, článek 3.9.1.

Knihovny v obcích do 3000 obyvatel

- Knihovna je umístěna zpravidla v budově s jinou institucí nebo úřadem, se kterým sdílí vstupní prostor, WC pro veřejnost, Wi-Fi a technické zázemí,
- jednoduchou dispozici tvoří prostor pro uživatele s výpůjčním pultem a volným výběrem knihovních dokumentů pro dospělé a děti,
- při větší ploše je vhodné výrazně oddělit prostor pro děti a vybavit ho dětským nábytkem a hračkami.

Menší knihovny bývají umístěny v budovách společně s jinými místními institucemi nebo úřadem, se kterým také sdílí veřejné prostory. Využijte této výhody a zužitkujte benefity, které to přináší a to zejména ve frekvenci návštěvnosti.⁴⁷

Obecní knihovna a multifunkční centrum v Otnicích

Architektonická realizace: Ateliér RAAN, s.r.o.
Rok realizace a financování: 2019–2020, rozpočet obce
Ocenění: Fairtradová obec⁴⁸

Obecní knihovna a multifunkční centrum v Otnicích

Knihovny v obcích od 3001 do 20 000 obyvatel

- Knihovna se nachází v centru města v samostatné budově, event. v budově s jinými institucemi a úřady nebo se supermarketem,
- má samostatný vstupní prostor s nápojovým automatem či bistroem, šatnou, WC pro návštěvníky a s úklidovou komorou,
- v celé knihovně je zavedeno Wi-Fi,
- je zde vyhrazen výstavní prostor,
- výhodné je spojení knihovny s informačním centrem obce,
- vstup do knihovny může být doplněn biblioboxem.

⁴⁷ Manuál vesnického knihovníka. Volně dostupné zde: https://www.maspolicsko.cz/images/MVK_jednostrankove.pdf

⁴⁸ Fairtradová města je mezinárodní kampaň označování míst, kde je podporován fair trade.

Místní knihovna Ostrožská Nová Ves

Architektonická realizace: Fusion Architects
Rok realizace a financování: 2016–2017; rozpočet obce
Ocenění: Knihovna Zlínského kraje roku 2019

Místní knihovna Ostrožská Nová Ves

Knihovny v obci od 20 001 do 40 000 obyvatel

- Knihovna je umístěna v samostatné budově,
- v celé budově je zavedeno Wi-Fi,
- knihovna má studovnu, týmovou studovnu a individuální studovny,
- v prostoru pro děti je herna,
- je-li to možné, patří do uživatelských prostor i atrium a terasa, případně kavárna,
- venkovní prostory (mimo budovu) tvoří parkoviště a stání pro kola.

Městská knihovna Písek

Architektonická realizace: Ing. arch. Jan Svoboda, studio ABS, spol. s. r.o.
Rok realizace a financování: 2017–2018; Město Písek, IROP – výzva č. 57 Infrastruktura pro zájmové, neformální a celoživotní vzdělávání
Ocenění: Městská knihovna roku 2019

Kavárna v Městské knihovně Písek

Knihovny v obcích nad 40 000 obyvatel

- Knihovnu tvoří samostatná několikoplažní budova,
- v celé knihovně je zavedeno Wi-Fi,
- knihovna je plně bezbariérová, k dispozici je kavárna nebo nápojový automat,
- venkovní prostory tvoří atrium, parkoviště pro návštěvníky a stání pro kola,
- prostory pro veřejnost zahrnují sál, počítačovou učebnu,
- místnosti pro besedy a setkávání by měly fungovat samostatně i po uzavření knihovny.⁴⁹

Knihovna města Hradce Králové

Architektonická realizace:

Ateliér Davida Vávry

Rok realizace a financování:

2012, Revitalizace objektu továrny Vertex na Centrum celoživotního vzdělávání. Spolufinancováno Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

Ocenění:

Regionální operační program NUTS II. Severovýchod
Městská knihovna roku 2013

Knihovna města Hradce Králové

Prostory v knihovně

Knihovna má být multifunkční budovou, která se přizpůsobuje různým skupinám uživatelů a jejich potřebám. Prostory knihovny jsou velmi důležitým činitelem, který má významný potenciál ovlivnit zájem veřejnosti o využívání služeb knihovny a s nimi spojených aktivit.

O celkovém dojmu uživatele při návštěvě knihovny rozhodují detaily – vstup do budovy, atmosféra, členění interiéru, světlo, barvy, zvuk, mobiliář, technologie, zázemí, funkčnost, útulnost a hlavně lidé.

Co nabízí dobrá knihovna:

- Vhodný, pohodlný a přitažlivý prostor pro veřejnost,
- odpovídající prostor pro uchovávání a zpřístupnění knihovního fondu,
- uživatelská místa s denním osvětlením,

49 ATELIER ATREA. *Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012 [cit. 2019-08-28]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Doporučení_Vystavba_07_05_2012DEF.pdf

- odpovídající prostor a dostatek místa pro čtenářské, studijní a volnočasové aktivity včetně potřebného technického vybavení a sociálního zázemí,
- vhodné akustické podmínky pro komfort uživatelů i zaměstnanců,
- prostor pro setkávání skupin různých velikostí,
- výstavní prostor,
- přiměřený a pohodlný prostor pro personál knihovny (včetně zázemí, tj. oddechové a hygienické prostory),
- vhodné zónování:
 - o rušná zóna (vstupní prostory),
 - o polotichá zóna (výpůjční pult, volný výběr) a
 - o tichá zóna (studijní místa),
- kvalitní vybavení interiéru.⁵⁰

Všeobecné zásady pro prostředí knihoven

Vezměte v úvahu tyto faktory:

- Vnější označení knihovny ladí s grafickým vizuálem používaným v knihovně,
- kvalitní informační zóny obsahují aktuální a pravdivé informace,
- dostatek přirozeného světla, přitom je však zajištěno vhodné stínění oken proti slunečnímu svitu,
- doplňující umělé osvětlení tvoří architektonický a estetický prvek prostoru,
- při volbě barev je zohledněn účel daného prostoru (např. studovna, koutek pro teenagery) a mobiliář v knihovně je barevný,
- pohodlí pro uživatele – dostatečné množství vhodného nábytku a dalšího potřebného vybavení včetně technologií,
- dokumenty jsou uloženy v otevřených regálech v takové výšce, aby byly snadno přístupné,
- jsou zajištěny vhodné fyzické a technické podmínky a opatření umožňující samostatný pobyt a pohyb osob s postižením,
- zeleň – rostliny by měly ladit s okolím, nepřekážet v prostoru a nebránit v přístupu k oknům; při umístění rostlin v knihovně platí pravidlo: méně znamená více!⁵¹

Design knihovny by měl být uzpůsoben návštěvníkům (pohodlný nábytek, barvy, osvětlení); měla by být vymezena dostatečně velká plocha ke studiu a práci jednotlivců i skupin, ale také k odpočinku a dalším aktivitám.

Modernizace prostor knihovny

Pokud se obec rozhodne přistoupit k modernizaci, rekonstrukci nebo výstavbě s předpokladem, že knihovna má především sloužit potřebám občanů, je nutné mít ověřené údaje, které reflektují specifika obce, cíle a strategii, stav současné knihovny a její budoucí možnosti a příležitosti. Tato data jsou základem **strategického dokumentu (konceptu knihovny)**, který mapuje jednotlivé složky kontextu činnosti knihovny.

Klíčovým bodem při tvoření konceptu knihovny je tzv. princip participace, který spočívá v neustálém dialogu všech zúčastněných stran – knihovníků, zřizovatele, uživatelů knihovny

50 ATELIER ATREA. *Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012 [cit. 2019-08-28]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Doporučení_Vystavba_07_05_2012DEF.pdf

51 Podrobnější informace k interiéru a prostředí knihoven najdete na webu Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukce knihoven: <https://mcvr.k.mzk.cz/>

(současných i budoucích), občanů, spolupracujících institucí a odborných konzultantů (architekt, interiérový designér, metodický pracovník aj.).

Co je nezbytné vědět před rekonstrukcí knihovny:

- Jak vypadá místo, ve kterém se knihovna nachází?
- Jaký je stavebně-technický stav budovy a jejích interiérů?
- K čemu a komu bude knihovna sloužit (co přináší knihovna obci nyní a co nové prostory knihovny přinesou obci a místní komunitě)?
- Jak knihovnu vnímá: současný uživatel; zřizovatel; náhodný kolemjdoucí; zaměstnanci knihovny?
- Jaké služby může knihovna našeho typu nabízet?
- Jak znějí základní koncepční materiály našeho zřizovatele v souvislosti s rozvojem občanské společnosti a kultury v naší obci?
- Jaké partnery knihovna má nyní a jaké může mít (sdílení prostor, sponzoring,...)?
- Jaký je způsob financování?

Výsledný dokument je podkladem pro strategické uchopení rekonstrukce či modernizace interiéru a slouží také jako nástroj k realizaci cílů knihovny, tj. být strategickým a respektovaným partnerem obce.

Městský architekt a jeho úloha v obci

Funkce bývá chápána jako výkon činnosti architekta v zájmu rozvoje obce/města. Městský architekt je obeznámený s problematikou navrhování staveb i s možnostmi a potřebami obce, způsobem rozhodování obce o investicích. Výkon funkce městského architekta zcela závisí na konkrétních podmínkách a zvyklostech obce. Z důvodu střetu zájmů by městský architekt nejlépe neměl projektovat v rámci obce (aby následně sám sobě výsledky neschvaloval).⁵²

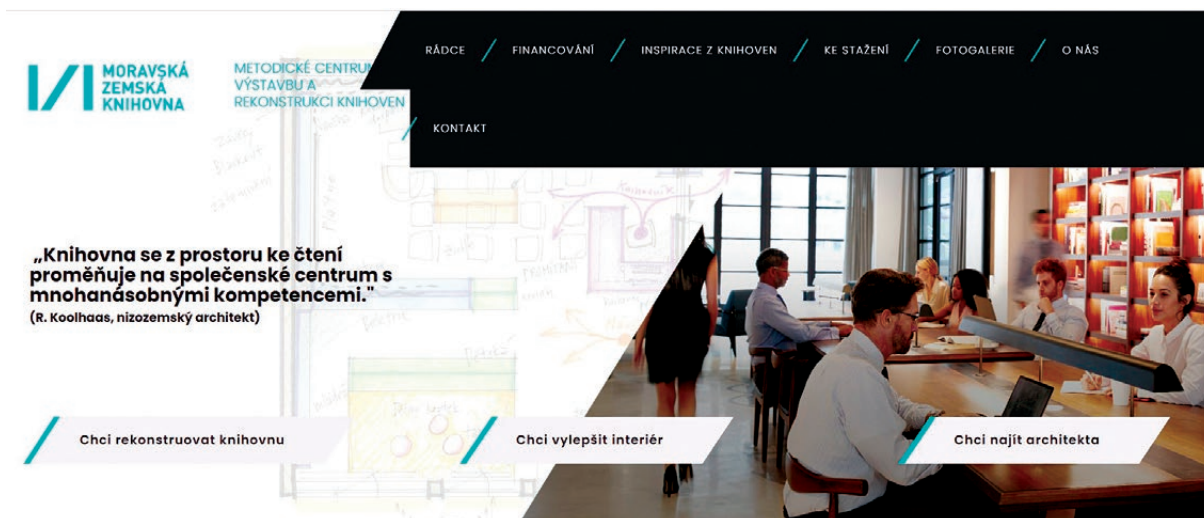
Při rozvoji kulturně společenského zázemí obcí a jeho využitím v územním plánování by obce neměly zapomínat, že ke kultuře patří i knihovny.

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven bylo zřízeno s podporou Ministerstva kultury ČR v roce 2018 jako součást Moravské zemské knihovny v Brně v návaznosti na Státní kulturní politiku na léta 2015–2020 a Koncepci rozvoje knihoven v České republice na období 2017–2020.

Vznik metodického centra byl motivován současnými potřebami veřejných knihoven, které se od forem tradiční práce se čtenáři stále více soustřeďují na poskytování širokého spektra služeb a programů podporujících jejich komunitní funkci a přispívajících k naplňování jejich demokratického poslání spolu s formováním občanské společnosti.

52 Pozice a funkce „Městského architekta“ není v současnosti právně upravena. Změnu k lepšímu přináší usnesení vlády č. 22 k Politice architektury a stavební kultury ČR z ledna 2015. ČESKO. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Politika architektury a stavební kultury České republiky* [online]. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015 [cit. 2019-08-28]. ISBN 978-80-87147-83-2. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/1-u-zemni-planovani-a-stavebni-rad/politika-architektury/Politika-architektury-a-stavebni-kultury-CR-15052015.pdf>

Webové stránky Metodického centra

Všechny důležité informace včetně kontaktu naleznete na webových stránkách Metodického centra: <https://mcvrk.mzk.cz/>.

Co vám může metodické centrum poskytnout?

- Rady a tipy, jak využít a zhodnotit prostory v knihovnách,
- kontakty na ověřené výrobce a dodavatele knihovnického nábytku a architekty, kteří se podíleli na realizaci knihoven (obecních i městských),
- informace k financování (vypsání dotační tituly a granty) rekonstrukcí knihoven a obnovy knihovnického mobiliáře),
- metodické materiály k výstavbě knihoven včetně fotogalerie se stručnými informacemi o nově postavených či rekonstruovaných knihovnách jako příkladů dobré praxe.
- odborné semináře na téma architektura knihoven, workshopy i spolupráci v případě zájmu.

Dotační programy na podporu knihoven

Jak se dozvíte, že byly vyhlášeny programy podpory?

Ministerstvo kultury každoročně vždy 30. září vyhláší programy na podporu knihoven.⁵³ Informace jsou zveřejňovány na webové stránce Ministerstva kultury v části **Literatura a knihovny – Dotační řízení**.

Dotační programy Ministerstva kultury

- Dotační programy Ministerstva kultury pro oblast knihoven jsou orientovány na priority Koncepce rozvoje knihoven ČR. Dotace jsou určeny:
 - o pro provozovatele knihoven evidovaných dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů,
 - o pro spolky a zájmová sdružení právnických osob dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský

53 Přehled dotačních programů využitelných pro knihovny najdete na: <https://mcvrk.mzk.cz/financovani/dotace-ministerstva>

- zákoník, v platném znění, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora,
- o podmínkou pro získání dotací je evidence knihovny v databázi Ministerstva kultury.

VISK – Veřejné informační služby knihoven

- Dotační program Ministerstva kultury ČR **Veřejné informační služby knihoven (VISK)**⁵⁴
 - o Úlohu koordinačního centra programu VISK plní Národní knihovna ČR.
 - o V posledních letech je v rámci tohoto dotačního programu rozdělována na projekty částka cca 60 mil. Kč.
 - o VISK je členěn na vzájemně provázané dílčí podprogramy, které jsou zaměřeny na podporu různých aktivit knihoven.

MINISTERSTVO
KULTURY

VEŘEJNÉ
INFORMAČNÍ SLUŽBY
KNIHOVEN

Podpora ze strany státu je stanovena maximálně na 70 % nákladů na projekt, 30 a více procent nákladů hradí žadatel o dotaci.

Knihovna 21. století

- Dotační řízení **Knihovna 21. století (K21)** je zaměřeno především na podporu inovativní knihovnické, informační a kulturně vzdělávací činnosti knihoven a na podporu dostupnosti informací pro občany se zdravotním postižením.

Dotační program K21 podporuje projekty do výše maximálně 50 %, zbývající náklady jsou financovány z rozpočtu žadatele.

Regionální funkce knihoven

Program podpory regionálních funkcí knihoven je nejvýznamnějším krajským dotačním programem na podporu knihoven.

Dotační systém regionálních funkcí knihoven funguje od roku 2001. Finanční podporu získávají knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí, ostatní knihovny dostávají dotaci formou služby.

MAS aneb Místní akční skupiny

Místní akční skupina (dále MAS) je na politickém rozhodování nezávislým společenstvím občanů, neziskových organizací, soukromé podnikatelské sféry a veřejné správy (obcí, svazků obcí a institucí), které spolupracuje na rozvoji venkova, zemědělství a získávání finanční podpory z EU a z národních programů pro svůj region metodou LEADER. Základním cílem MAS je zlepšování kvality života a životního prostředí ve venkovských oblastech. Jedním z nástrojů je také aktivní získávání a rozdělování dotačních prostředků.⁵⁵

⁵⁴ Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/25.html>

⁵⁵ MAS <http://nsmas.cz/o-nas/mistni-akcni-skupiny/>

Hlavním cílem MAS je rozvoj společenského a kulturního života, podpora podnikatelů a ochrana životního prostředí daného mikroregionu. Realizované projekty mají za cíl další rozvoj regionu ve všech jeho aspektech a vycházejí ze znalosti místního prostředí a potřeb obyvatel mikroregionu.

Vzdělávání je jednou z priorit MAS. Spolupráce s knihovnami, které v mnoha obcích působí jako centra neformálního vzdělávání, výrazně pomůže v zajištění kvalitního vzdělávání občanů a tím i rozvoji dané oblasti. Knihovny jako členové MAS mohou být silným pomocníkem na cestě k chytré budoucnosti.⁵⁶

Doporučujeme, aby knihovny s právní subjektivitou byly členy MAS.

MAP aneb Místní akční plány

Místní akční plán rozvoje vzdělávání (MAP)⁵⁷ je produktem spolupráce partnerů v území, stanovuje priority a jednotlivé kroky nutné k dosažení cílů vzdělávací politiky v území na základě místní potřeby a naléhavosti. MAP je prioritně zaměřen na rozvoj kvalitního inkluzivního vzdělávání dětí a žáků. Zahrnuje oblasti včasné péče, předškolního a základního vzdělávání, zájmového a neformálního vzdělávání. Tomuto zaměření odpovídá území realizace i výběr partnerů pro realizaci MAP.

Kulturu motivující k maximálnímu úspěchu každého žáka je potřeba rozvíjet i ve spolupráci škol s organizacemi poskytujícími neformální a zájmové vzdělávání tak, aby se využil místní potenciál pro rozšíření příležitostí pro učení se žáků nebo pro sdílení a výměnu dobrých zkušeností mezi pedagogickými a dalšími pracovníky jednotlivých sektorů vzdělávání.⁵⁸

Role neformálního a zájmového vzdělávání:

- zapojují se do všech částí akčního plánování v území,
- mapují svou nabídku,
- informují se o prioritách vzdělávací politiky a potřebách škol,
- přinášejí návrhy a modely řešení, příklady dobré praxe,
- sladují nabídku s plány škol nebo přímo vytvářejí společné plány se školami – společné aktivity pro projekty jsou pro operační programy nezbytné.

Zapojení knihoven do MAP umožní realizaci společných aktivit a společného vzdělávání v území. Propojení partnerů posílí mimo jiné odbornou kapacitu mikroregionu.

56 Vzdělávání k chytré budoucnosti <http://nsmascr.cz/pracovni-skupiny/ps-vzdelavani/>

57 Více informací zde: <https://www.mapvzdelavani.cz/>

58 Místní akční plán rozvoje vzdělávání <https://www.mapvzdelavani.cz/>

Oceňování knihoven

Knihovny mají dlouhou tradici v podpoře činností, které se týkají hodnocení knihoven v rámci různých soutěží, ať už lokálních, nebo celostátních.

Vesnice roku

Soutěž **Vesnice roku** v Programu obnovy venkova je každoročně vyhlašována již od roku 1995. Od roku 2000 je součástí soutěže i ocenění pro knihovnu. Organizace soutěže probíhá ve dvou kolech – krajském a celostátním.

Mezi spoluvyhlašovatele soutěže patří Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, jehož zástupce je členem hodnotící komise. V obcích je hodnocena i úroveň knihovny; ta nejlepší obdrží **Diplom za moderní knihovnické a informační služby** a obvykle postupuje do celostátního kola, kde se uchází o cenu **Knihovna roku**.

Knihovna roku

Knihovna roku je vyhlašována od roku 2003 Ministerstvem kultury⁵⁹ a uděluje se jako ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo za mimořádný přínos k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Je udělována ve dvou kategoriích:

- **základní knihovna** – je určena především knihovnám v malých obcích, kde působí dobrovolní knihovníci, jako vyjádření veřejného uznání této prospěšné práci; předpokládá se již osvědčená návaznost na úspěšné umístění v soutěži Vesnice roku,
- **významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb** – např. zpřístupnění nových informačních zdrojů, databází, nabídka nových služeb, zpřístupnění novostaveb a rekonstruovaných prostor knihoven, organizace odborných akcí apod.

Městská knihovna roku

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR⁶⁰ každoročně vyhlašuje soutěž o nejlepší městskou knihovnu roku. Záštitu nad soutěží převzal **Svaz měst a obcí ČR**. Cílem soutěže je ocenit nejlepší české knihovny, které jsou provozovány či zřizovány městy, a motivovat je k rozšíření a zkvalitnění veřejných knihovnických a informačních služeb.

Městská knihovna roku 2020 – Masarykova veřejná knihovna Vsetín

59 Více zde: <https://www.mkcr.cz/knihovna-roku-583.html>

60 Ceny udělované SKIP: <http://skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicka-cena-souteze>

Cena českých knihovníků

Knihovnickou cenu uděluje výkonný výbor **SKIP** knihovníkům a informačním pracovníkům za dlouholetou vynikající činnost v oboru knihovnictví. Jde o velmi prestižní ocenění.

Medaile Z. V. Tobolky

Medaile nese jméno po Zdeňku Václavu Tobolkovi, zakladateli Státní knihovnické školy. Medaili uděluje **Sdružení knihoven ČR** a **Nadace knihoven**.⁶¹

Kamarádka knihovna

Soutěž je určena dětským oddělením knihoven. Organizuje ji SKIP pod záštitou Ministerstva kultury a Národní knihovny ČR. Koná se ve dvouletých intervalech, první tři knihovny získávají finanční ocenění. Slavnostní vyhlášení probíhá 1. června na Den dětí v Praze.

Krajská ocenění

Významná jsou krajská ocenění, a to jak knihoven, tak i jednotlivých pracovníků.

Spolky a sdružení

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR – SKIP

SKIP je základní knihovnickou organizací; jde o dobrovolnou profesní a stavovskou organizaci, která sdružuje přibližně 1700 knihovníků a knihoven. Posláním SKIP je usilovat o soustavné zvyšování úrovně knihovnické a informační práce a s tím spojené prestiže oboru a o to, aby ze strany státu, zřizovatelů knihoven a informačních institucí byly vytvářeny příznivé podmínky pro jejich rozvoj a činnost.

SKIP je členem mezinárodních knihovnických organizací, jako je IFLA a EBLIDA, a také členem mnoha spolků a sdružení. Jejich výčet uvádíme níže.

Sdružení knihoven ČR – SDRUK

SDRUK je veřejně prospěšným zájmovým sdružením právnických osob, jehož účelem je podpora demokracie zpřístupňováním kulturního bohatství a informačních zdrojů. Sdružuje cca šedesát krajských, městských, vědeckých, univerzitních i odborných knihoven.

61 Více zde: <https://sdruk.cz/rubrika/medaile-z-v-tobolky/>

Partneři knihoven

Asociace krajů České republiky

Asociace krajů ČR je zájmovou nestranickou a nevládní organizací, která byla založena na základě zákonů České republiky. Řádnými členy Asociace jsou kraje České republiky. Základním a společným zájmem krajů je všestranný rozvoj území a potřeb osob v něm žijících.

Svaz měst a obcí ČR

Svaz měst a obcí České republiky je celostátní, dobrovolnou, nepolitickou a nevládní organizací založenou jako zájmové sdružení právnických osob.

Sdružení místních samospráv

Sdružení místních samospráv je nevládní apolitickou organizací s celostátní působností, která sdružuje a hájí zájmy obcí a měst v České republice.

Spolek pro obnovu venkova České republiky

Posláním **Spolku pro obnovu venkova ČR** je přispívat k obnově a prohloubení společenského a duchovního života na venkově, k posílení hospodářské stability a prosperity venkova, motivovat občany žijící na venkově k dobrovolné aktivitě, napomáhat vzniku a činnosti místních a regionálních sdružení.

Národní síť Zdravých měst

Národní síť Zdravých měst – zdravá města, obce a regiony používají ke svému postupu nástroje pro kvalitu života, zdraví a udržitelný rozvoj – např. zapojení veřejnosti a participaci, strategické řízení a data, online nástroje, akce pro zapojení mladé generace, ale i aktivizaci seniorů a mnohé další.

Kde hledat další informace?

- Koncepce rozvoje knihoven
 - o <https://www.mkcr.cz/metodiky-a-koncepce-345.html>
- Knihovní zákon
 - o https://www.mkcr.cz/doc/dokumenty_file/zakon-c-257-2001-sb-701.pdf
- Vyhláška 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb.
 - o https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/vyhl__ka__-88_z_r-2002_ke_knihovn_mu_z_konu-1123.doc
- Evidence knihoven
 - o <https://www.mkcr.cz/341.html>
- Dotační řízení pro oblast knihoven
 - o <https://www.mkcr.cz/oblast-knihoven-532.html>
- Standard pro dobrou knihovnu
 - o https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_vkis-11473.pdf
- Standard pro dobrý knihovní fond
 - o https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf
- Služby knihoven knihovnám
 - o https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf
- Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven
 - o http://invenio.nusl.cz/record/432048/files/nusl-432048_1.pdf
- Přístupné webové stránky
 - o <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>
- Připravujeme změnu knihovního softwaru
 - o <https://prirucky.ipk.nkp.cz/aks/start>
- Oceňování knihoven
 - o <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-5>
 - o <https://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicka-cena-souteze>
 - o Krajská ocenění v jednotlivých krajích

Když potřebujete víc

... PŘEČÍST

- Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut
 - o Informace pro knihovny: <https://ipk.nkp.cz/homepage-ipk>
- Ministerstvo kultury České republiky
 - o Literatura a knihovny: <https://www.mkcr.cz/literatura-a-knihovny-1123.html>
- Moravská zemská knihovna v Brně
 - o Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven: <https://mcvrk.mzk.cz/>
- Program rozvoje obce
 - o ObcePro: <http://www.obcepro.cz/publikovane-invence>
- MAS Poličsko
 - o Manuál vesnického knihovníka: https://www.maspolicsko.cz/images/MVK_jednostrankove.pdf
- Knihovnické časopisy
 - o Čtenář: <https://svkkl.cz/ctenar>
 - o Bulletin SKIP: <https://bulletinskip.skipcr.cz/>
 - o Duha: <https://duha.mzk.cz>
 - o Zpravodaj U nás: <https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas.aspx>

... SLYŠET

- Pozvěte svého metodika na jednání SMS, SPOV nebo na jinou akci.
- Navštivte některou z konferencí nebo seminářů organizovaných knihovnou.⁶²

... VYZKOUŠET

- Navštivte v Týdnu knihoven⁶³ svou knihovnu a vyzkoušejte si práci v knihovně. Zapojte se do komunitních akcí, pasujte děti na čtenáře, křtěte nebo předčítejte knihy, hovořte s obyvateli obce.

... VIDĚT

- Krajské knihovny a jejich metodická centra vám mohou zprostředkovat ukázky dobrých knihoven přímo v terénu. Domluvte si návštěvu těch nejlepších knihoven v kraji.

... PORADIT

- Obráťte se na svého krajského metodika a čtěte po něm informace, doporučení nebo odkaz, kde hledat dál.

62 Viz seznam akcí SKIP.

63 Týden knihoven – obvykle první týden v říjnu věnovaný aktivitám knihoven, týden plný akcí, seminářů a jiných aktivit věnovaný čtenářům i nečtenářům knihovny.

Kontakty na

KRAJ	METODICKÉ ODDĚLENÍ
JIHOČESKÝ KRAJ	https://www.cbvk.cz/pro_knihovny.html
JIHOMORAVSKÝ KRAJ	https://www.mzk.cz/pro-knihovny
KARLOVARSKÝ KRAJ	http://www.knihovnakv.cz/pro-knihovny-p17.htm
KRAJ VYSOČINA	https://www.kkvysociny.cz/knihovnam/
KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ	https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny.aspx
LIBERECKÝ KRAJ	https://www.kvkli.cz/
MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ	https://www.svkos.cz/pro-knihovny/regionalni-funkce/
OLOMOUCKÝ KRAJ	https://www.vkol.cz/pro-knihovny
PARDUBICKÝ KRAJ	https://kkpce.cz/cs/pro-knihovny/oddeleni-regionalnich-a-kulturnich-sluzeb/
PLZEŇSKÝ KRAJ	https://svkpk.cz/pro-knihovny/
PRAHA	https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/sluzby-knihovnam/
STŘEDOČESKÝ KRAJ	https://svkkl.cz/pro-knihovny
ÚSTECKÝ KRAJ	https://www.svkul.cz/pro-knihovny/
ZLÍNSKÝ KRAJ	https://www.kfbz.cz/aktuality-pro-knihovny

Příklady zkratk, se kterými se můžete setkat

CŽV	Celoživotní vzdělávání
EBLIDA	European Bureau of Library, Information and Documentation Association
IFLA	Mezinárodní asociace knihovnických asociací
IROP	Integrovaný regionální operační program
K21	Dotační program Knihovna 21. století
MAP	Místní akční plán rozvoje vzdělávání
MAS	Místní akční skupina
SDUK	Sdružení knihoven ČR
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
VISK	Dotační program Veřejné knihovnické a informační služby
KI NK	Knihovnický institut Národní knihovny ČR

Knihovna v obci

Příručka pro starosty a zastupitele

Marie Šedá, Lenka Dostálová, Vít Richter

Fotografie poskytly archivy jednotlivých knihoven; fotografie jsou zveřejněny s dodržáním nařízení GDPR.

Publikace byla zpracována a vydána s podporou Ministerstva kultury ČR

Vydala Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut
1. vydání
Praha 2020

Tisk: Tiskárna Helbich, a.s.

Distribuce: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut
Klementinum 190, Praha 1, 110 00
e-mail: vit.richter@nkp.cz

Neprodejně

Uvedená publikace je volně ke stažení v elektronické verzi na adrese:
<https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni>